Број 112. У Новом Саду у четвртак 17. маја 1901 Година XXXVI.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за свецем.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот. на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију. Немачку, Румунију и за све остале стране земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: на пола године 2 круне, за целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Издање: „Рада“ деоничарског друштва за издавање српских књига и новина у Руми.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Инквизиција у XX. веку.

Реч је на жалост и опет о новосадској српској великој гимназији. Догодило се и опет нешто, што се неби смело догодити. Како смо са поуздане стране извештени, против професора Андрије Матића поведена је истрага. Патронат је наредио истрагу на пријаву, односно притужбу управитеља Васе Пушибрка. Ствар се тиче књижице, коју је написао професор Андрија Матић у одбрану српских школа и која носи наслов: „Саборски одбор и српске школе у Угарској.“

Пре него што би прешли да видимо шта служи као подлога тој пријави, морамо нешто истаћи. Кад већ г. Васа Пушибрк мисли да му служи на част такова потказивачка улога, волели би знати са којим је правом то учинио. Или је сигурно хтео да се додвори саборском одбору и патријарху Георгију? А можда је и нешто друго хтео да постигне? Нами није познато, да један професор несме под својим именом издати какову књигу и то још књигу, коју је као српски наставник написао у корист српске школе. Па ако има нечега у тој књизи, што вређа патријарха Георгија и његов саборски одбор у њиховој ненадној осетљивости, то нека сами себе перу. Ми имамо штампарски закон, и то доста строг закон. Ту су требала господа потражити лека својој зар увређеној части. Но господи се тамо неће, а управитељ Васа Пушибрк пожурио је, да им учини своје добре услуге и припомогне, не би ли их бар патронат узео у одбрану и казнио онога, који је у интересу српских школа смео по неку горку истину да изнесе. И тако је г. Васа Пушибрк сачинио дугачку пријаву патронату против свог дугогодишњег колеге. У тој пријави се згрожава због неких изрека против наших виших автономних власти. Моли смерно да неби патронат ни за часак посумњао у њега и његову добру вољу, те, не дај Боже, и тренутно помислио, да се и он, Васа Пушибрк, слаже можда са садржајем те књиге. На против њега то ужасава, те за то је и сматрао за своју свету дужност да поткаже свог колегу и упозори патронат, да би требало казнити професора Матића што се усудио, страшно и помислити, да тако рекне саборском одбору са патријархом Георгијем на челу по неку истину.

До душе давно познајемо г. управитеља Васу Пушибрка и његову „ревност“, али нас је ово ипак изненадило, што долази баш у ово време. У ово време, велимо за то, јер је г. Васа Пушибрк од некојег времена и спрем неких тако забравио своју „ревност“ да се догодиле на жалост многе ствари, које се нису смеле догодити, и од којих је једна већ тако избила на јавност. А тек нико неће порећи, па ни сам г. Васа Пушибрк, да томе није и он доста, па и много крив. Ту се требао показати ревносан, то му је био и позив, то му је била и дужност, а то би му морала и савест налагати, а не без икаква права и невоље и управо насилно снизити се до проста потказивача и тиме покушавати без икаква разлога натрунити једном свом колеги.

Но да престанемо са овим и да пређемо на само дело, због којег је оптужен г. Андрија Матић, а то чинимо тим пре што нам изгледа, да нам мора пасти у део и та срећа, да се за кратко време са г. Васом Пушибрком још једном поразговоримо.

У целој књижници: „Саборски одбор и српске школе у Угарској“, се врло мирно ал стварно са необоривим доказима износи, за што у клирикалном школском фонду нема довољно новца, и да је узрок свему несавесно управо мађијско руковање. Нигде у целој књижици нема иоле жешћих испада. А да је тако, доказ је томе што је и г. Васа Пушибрк могао да нађе и наведе само две по његову мишљењу „згрожавајуће“ тачке. А то су ове: „Прочитавши сада те чланке уверио сам се, да ће добро бити те чланке наново у облику књиге издати да наш свет види, какве смо и имали, а какве и данас

... ми имамо главе.
само штета што су нам без главе,

као што је рекао Бранко Радичевић.“

Друго је пак место ово:

„Понављам оно, што сам већ више пута рекао, а то је, да је у нашој автономији отуда и толико трзавица, што почев од горе, од автономног врхунца, па све до доле, сви наши позвани фактори не врше као што треба јасна законска наређења, него се држе турског или балканског а никако хришћанског морала“.

Знам, да ће се сваки у чуду запитати: Па шта је у тим редовима могло поразити и згрозити г. управитеља Васу Пушибрка? Та ту нема баш ничег страшног што је у толикој мери морало побудити ревност г. Пушибрка да узме на себе без икаква права и невоље и улогу потказивача. Та тек ваљда г. Васа Пушибрк не мисли, да је он адвокат саборског одбора, или можда какав државни тужилац овога.

Вели се, да су прошла времена инквизиције и да имамо слободну штампу. Но, ето управитељ српске велике гимназије новосадске г. Васа Пушибрк, не може никако да се сложи с тим. Њему је мрска слобода штампе, он је поборник инквизиције. Али пардон! Не увек! У некојим случајевима је за чудо попустљив и „увиђаван“ тако да и он „престроги“ управитељ г. Пушибрк не преза, да се због тога љуто огреши и о своју дужност. Но, ал' о том по том.

К. Б.

У ствари трговачке омладине.

У чланку, који је изашао у 93. броју „Заставе“ труди се писац да докаже, како данашња трговачка омладина нема где и нема времена за своје образовање и вели: „Ваљда не наопако недељом по подне?“

Нико и не каже да омладина мора цело по подне учити нити се игде цело по подне учи.

Док се не би установила каква трго-

ПОДЛИСТАК.

ТЕЛЕЋА ПЕЧЕНИЦА.

СЛИКА ИЗ НАШЕГ ГРАДСКОГ ЖИВОТА.

ЈОСИФ ЈУРЧИЋ

[СА СЛОВЕНАЧКОГ].

(Свршетак.)

III.

Мисао — оженити се — која је већ толиким мудрацима и неразумницима сунула у главу и с успехом или без успеха изведена била толико пута, колико је на свету несретних и сретних брачних парова било и битише — запосела је, ето, и Битићеву памет у виду је динога спаса. Што је више о том размишљао, све му се та мисао боље допадала, и чисто му је жао било, што то није већ и пре урадио, док је млађи био. Ипак није хтео ни пред самим собом признати да је стар, а пред другима још мање, јер и онако није никога за савет питао.

— Лепу, богату, милокрвну, образовану, и Бог те пита, каквих још одлика нема, што их постављају они, који немају другог посла, до ли само меркати невесте. Пензијонирани наш стотник није нимало за све то марио; нека буде добра куварица и ваљана чисменица — то је било све, што је он захтевао. А колико их таких носи земља, које имају све те одлике, те које нису толико ни попосне на своју младост, да не би биле задовољне с Битићем и обећале му, да ће му од срца најукусније спремати његову печеницу. Но Битић се, на жалост, није разумевао у таке послове, па није могао ни да добије оно, за чим је тим јаче жудио, што је више главу лупао са женидбом.

Но неким људима Бог пошаље срећу баш у право време, ма да им је није у колевку метнуо. И Битићу је случај помогао, да му се нада указала, дивна нада...

Баш у то време некако, отпустио је његов куће газда Крив стару служавку и узео нову

Била је млада, лепа; скакутала је као тиче из собе у собу и по степеницама горе доле, да су јој кључеви у џеповима све звекетали, а русе плетенице густе косе њезине опле-тале јој се око врата. Певала је песме свакојаке: сад о »сјајном месецу«, сад о »своме миљенцу«, сад »где је станак мој«, сад Гарибалдијеву химну, којој текста није знала, сад ђачку немачку о »пијаном месецу«, или песму »О кнез Турну«. А кад би јој песама помањкало, набрала би румена усташца у прпошан и изазивајући пуп, те би зафићукала какву, ни мало не заостајући за младим возачем, кад оно, опростивши се рђавог пута, наврне кола на прави пут, те најеривши шеширић, весело ступа покрај коња и зелених поља. А кад би доспела и да изиђе за час на авлиска врата, откуда су пролазили многи те дивећи јој се, крадомице погледали на њезине пуначке округле руке, које су изалазиле из кратких рукава — ај! — како су јој се црне очи засветлиле, као да шћаху рећи: »Шта кошташ, ти лепи бели свету? Ја ћу те купити; даћу ти пољубац један па си мој!«

— Та би била за мене! — рекао је Битић — али то је рекао само себи.

Но, како да се упозна шњом? То би за сваког било лако, али за њега није. Сваки дан је прошла по сто пута покрај његове собе; сретао је на басамацима; слушао је где свако јутро, кад собе спрема, пева. Али како да је ослови, а да то буде и на своме месту? То је било врло тешко!

Битић није водио бригу од женскима, пре већ смо споменули. Какав је био као младић, особито у војсци, то је тамом обавито, те се неда ништа рећи. Ми га знамо већ као старијег човека, и што се женских тиче у то време држао се као калуђер; то је права истина.

Дакле је јасно, да се није могао упустити тако брзо, како је он желио. Али се ипак храбро и јуначки спремао. Да се тиме, што је купио ново одело, што је помно косу дотеривао, мало полепшао, није потребно ни спомињати, пошто већина оних, који се спремају за брачан јарам, тако ради. Можда је вреднije споменути, да је покушавао чемерно оно лице своје променити (кад би је сусрео — смејао се) и пријазнији му изглед дати. као што је и више ствари покуповао, које јој је наумио даровати. До душе неки немачки списатељ каже, да се лепој девојци не сме друго шта давати осим шећера, цвећа, а кат-кад и књига — но Битић се тога није могао држати, јер није ни знао за то. Но — то ћемо му лако опростити, тим пре, што се служавке баш не каприцирају ни на шећер и цвеће, а по готово ни на књиге.

И кад се већ био одлучио на све није му се никако надала прилика да ступи на посао.

А тако време, кад човек нешто хоће, а не може; кад је човек нешто рад, а неће, јер се боји да неће постићи — то време човека јако збуни. Тако је било и с Битићем. Скоро је заборавио и на узрок свему томе, и печенку, и на куварицу, на све, а само му је једно

вачка школа, дотле може сваки удесити своје слободно време како би и за учење и за шетњу имао времена, а има начина у крајњем случају како се може учити код професора и учитеља, који, кад се скупе више ђака предају, те сваког ђака не кошта много. Но ту треба имати чврсте воље. Чврста воља руши куле и градове, а не би оне послове савладала, који су му од велике користи до год човек живи.

Нама свима је врло добро познато: каквом вољом и каквим тешкоћама наши сиромашни ђаци свршавају гимназије и више науке, они морају учити сами и друге за новац поучавати да поред штипендије имају коју пару да своје најпотребније трошкове подмире. Зашто не би и наша омладина могла бити вредна, она ради код свога господара и зарађује себи шта треба, учи се практичној трговини, а у слободним часовима својим ваља да учи све оно што јој недостаје, и то тако како ће је све то најлакше и најјефтиније стати. А на саме трговце био би ред да се постарају и уреде у већим местима недељну или вечерњу школу, којој би био задатак, да спреми нашу трговачку омладину тако, како данашњи дух времена изискује, но за све то треба пожртвовања, воље и новаца, а код нас канда од свег тог врло мало има. Па ипак само воље!

Трговачка омладина се слабо жести, што таких школа нема, па она је донекле или баш сасвим утешена што није образована као трговачка омладина других народа, јер за Бога нема школа! А трговци и сами често пута веле: „Па и ја нисам имао где да што научим, па сам ипак постојао и до извесног капитала дошао“. Ал док ми тако зборимо и ништа не радимо, дотле нас други потискују у свима местима све више и више. Но крајње је време да се оканемо тога немара, да својски прионемо око посла и рада; да уредимо школу где би се наша омладина могла тако спремити, како би својим поштеним радом могла свакој навали на супрот стати, па и достојно дочекати и сузбити је. А то би по мом немеродавном мишљењу најбоље било тако, када би удесили трговачку школу као што је у Београду.

Београдска трговачка омладина помоћу трговаца створила је: удружење; том удружењу је цел да уреди недељну, празничку трговачку школу са наставним језиком српским.

Из дописа г. писца видим, да баш не прати трговачке ствари, јер да прати знао би за ово горе споменуто удружење, а на које се ми можемо слободно угледати. А сад хоћу да одговорим г. писцу на питање: „Одакле да се трговачка омладина учи кад нема за то удешених књига?“ Мени је жао што морам рећи: да г. писац истог чланка врло мало или ни мало не прати трговачку литературу, те зато и не зна шта се мало даље од њега ради, јер кад би знао не би тако шта писао. Г. писац не зна да је још г. 1893. почела излазити: „Трговачка енциклопедија“ која се састоји из 12 стручних трговачких књига. Издала их је књижара Д. М. Ђорића у Београду. Да ли је онда истина да немамо довољно књига за спрему трговачке омладине? Но да се вратим на саму београдску трговачку омладину. Она има своја правила, своју школу, правила за ученике, сваке године издаје извештај о раду и напретку своје школе. Школа се дели на 4 нижа разреда и на 2 виша. Ко сврши прва 4 разреда није обавезан да и ова два виша свршава. Ученици могу бити помоћници и ученици (шегрти).

Поред тога имају још свој добро уређени лист, „Трговински Гласник“. Дакле кад они могу учити недељом и празником, зашто не би могла и наша омладина учити недељом и једно или два вечера преко недеље? Јер код нас нису празником дућани затворени; зато би се ми морали испомоћи вечерњим часовима.

Истина, да имамо једну тешкоћу гледе вечерњих часова.

То се тиче помоћника у шпецерајским радњама, јер они имају отворене радње до 9 сати увече. Али и то би се дало уредити тако, да ни ученици у шпец. радњама не трпе уштрба у настави.

Моје је уверење, да би за нашу омладину најбоље било, када би се ми трговци сложили те у сваком мало већем месту склопили месне одборе, који би скупљали чланове и чланарину, јер сваки члан је дужан плаћати одређену чланарину, даље да приређује забаве, па од тог скупљеног новца да се оснује фонд из кога би се могла набавити средства за оснивање трговачке школе у којој би се учили трг. помоћници.

Требали би сви да се својски заузмемо, небил се ова корисна установа и остварила и онда би наша трговина коракнула у напредак.

Нови Сад, 17. маја.

О догађајима у Србији. Универзитетски професор др. Снегирев пише у петроградској „Росији“ ово: Још у Бечу дочекао нас је др. Нешић из Београда и рекао нам је, да ће се породај може бити догодити још пре него што стигнемо у Београд. Стигли смо 14. априла, краљ Александар примио нас је одмах, али смо краљицу прегледали тек 18. априла. Ми смо били поражени, јер смо видели да краљица Драга није у благословеном стању. Нисмо ником говорили ништа, но одосмо самом краљу. Краљ Александар је био пренераженн. Ми смо изјавили, како је могуће, да је краљица била у прво време у благословеном стању, али је оно може бити прекинуто каквом болешћу, која се за тим појавила Данас пак постоји уображена нервозна трудноћа. Знаци те нервозне трудноће постоје, и није чудо, ако краљица Драга и њена околина беху уверени, да ће дете скоро доћи на свет. Клевета је, да је краљица Драга намерно обмањивала краља. Она је морала веровати у своју трудноћу. То би веровали и ми, да нам нису била на расположењу средства за научна испитивања. Краљица није крива што је после 6 месеци нису још једном прегледали, онда би били лечници на чисто. Само што је други преглед изостао могло се догодити оно што се догодило. Краљ није веровао потпуно нашим речима, он се још хватао за сламку и молио нас, да останемо до 3. маја, па да онда наново прегледамо краљицу, ал донде да ћутимо. Међутим су долазиле депутације са поклонима, а они најближи знали су шта ће доћи. 3. маја смо по ново прегледали краљицу и нашли и опет уображену трудноћу. Краљица је плакала као мало дете а краљ је био неутешљив. Ми смо саставили два протокола и један предали краљу, а други руском посланству.

Један део аустро-угарске штампе није никако задовољан с тим извештајем и напада Снегирева. Тврди, да у Београду много говоре о наследнику престола, и једни би хтели руског кнеза Лајхтенберга (који је ожењен црногорском кнегињом Станом), а други су за црногорског кнежевића Мирка. Но, Аустро-Угарска не би примила ни једног ни другог кандидата. Првог за то не, што је Рус, а другог за то не, што Аустро-Угарска не би никад трпела, да црногорски кнежевић седне на престо Србије.

Ми се чудимо оваком писању. Кад би и дошло у Србији време, да се бира наследник престола, онда је то неоспорно право народа у Србији. И нити је било кадгод, нити ће бити, да ће у тим стварима гласати ко други, осим народа у Србији.

лебдило пред очима; био је рад, неизмерно рад, да се дотакне оне лепе веселе цуре.

Кад је срце пуно, говоре уста. Прогоговорила су и Битићева, и то с јутра или по подне, кад су се сусрели на ходнику. Дуго су се разговарали о том: да ли је леп и ружан дан. Даље није умео Битић. Грло стотниково некако се сасушило. Кад се осамио опет, и онако мрзовољан, почео је сумњати већ о том, да је луда. — »Зар збиља не види, или не зна, зашто јој говорим. Ех, кад бих јој могао рећи: ево ти свега, на узми!«

И док је тако премишљао, дође му сретна мисао, како ће жељу овоју остварити.

IV.

Макар да је Битић већ много година становао у месаревој кући и сам тачно носио свакога првога новце за станарину и послугу, ипак крај свега тога није Бог зна како био познат с домаћином или с домаћицом. Ни с једним није говорио више, него ли је потребно било. Прошао је кад год и по месец дана, да није с њима ни речи проговорио. У томе је био аристократа — и мислио је да људи имају највише решпекта пред оним човеком, који за њих много не хаје.

Но сад је искрено зажалио, што се није спријатељио с домаћицом. Она има власт над својом служавком, она би јој могла све казати, и тако би лепо могло изостати то, да јој он све сам каже. А то и јест долично и правично, да се женска сама понуди, а не да је такав човек, као што је био Битић, истом просити мора. То је за оне, који немају бољег посла. А и у св. писму пише, да жена све остави и за мужем пође.

Ипак се, пошто је о ствари ваљано промислио, једно по подне усудио поручити газдарици, да се мало потруди до њега.

Дебела месарка Кривка чудом се зачудила тој поруци. Брзо је — радознала као већ све жене — устала иза стола у месари и пошла у Битићеву собу, камо није никад залазила, осим кад је девојка рибала собе, но и онда Битић није био код куће. Мислила је да ће се господин стотник потужити ма на што.

Дошав у собу морала је сести на диван. На Битићу се видело, да не зна како ће започети. Она га поче испитивати, како је с овим и с оним задовољан. Битићу је било све по вољи: девојка је вредна; лупа у кући ни мало му не смета; послуга је изврсна, постеља је добра, укратко, боље се не може ништа захтевати.

Домаћица је мислила, да је то све, шта јој је имао рећи, те се већ спремала да пође. Сад је Битић морао проговорити. Рече, да би јој имао још нешто рећи, замолити је за помоћ, али му је тешко. Месарка помисли, да је у новчаној неприлици, па да је рад што год да посуди. За то га врло пријатно ослови:

— О господине стотниче, не стидите се; колико год ви хоћете, ако вам је само потребно, ја ћу вам узајмити. Само реците, колико требате. Тако тачан човек, као што сте ви, може се помоћи увек код нас. Хвала Богу, имамо ми уве: новаца у кући. Одмах ћу вам донети!

Битић порумени, нагло устаде иза стола и поче се с обе руке бранити; »Не, не, не — ја не требам новаца, ја их имам!« Рекавши скочи до ормана, отвори га и поче јој показивати новце и новчане папире.

Сад је био ред на њој да се стиди, али није могла од силног изненађења. Да је господин Битић некога наследио, откако је код ње у стану, то је знала али да је тако богат, није никад ни помислила. »За бога и ви све то тако остављате, а да ни не уживате. Коме чувате? не замерите господине! Деце немате, жене немате . . .«

— Тако је тако! — викну Битић весео, што му из срца говори, те од весеља растеже уста на смејање тако, да су се на сувом лицу још јаче виделе велике боре. »Тако је, тако! Деце немам, жене немам, рода немам, баш никога немам, сам сам самцат на свету! И све је то туђ свет, ни за свој рођени новац не може се добити чисто јело, — варају гдегод могу. Човек мора да једе сваки гад, а ни не зна, да га је јео. А ко има своје огњиште, ономе је пред очима све, лако му је показати и рећи, како жели. Шта мислите, да ли би...«

Дотле је Битић добро издржао, а ту се застидио као четрнаестогодишња девојчица.

И стара месарка Кривка застидила се, јер га је разумела. Женио би се! Боже и свети Антуне! Која би се могла заљубити у те старе боре, у тога пакоснога човека, који није за овај свет, који ни не говори с људима! То је била њезина прва потајна помисао. Али женске не говоре оно, што мисле. Осим тога свака удата женска има још и ту манију да ма кога удаје или жени, било то на добро, или не било.

Уз то је овде и новаца — а њих је цео свет жељан, особито женске — па би се могла бар каква сирота усрећити. Битић свеј-

Политички преглед.

Састанак ческог сабора. Лист „Бохемија“ јавља, да ће се чески земаљски сабор састати или 5. (18.) или 6. (19.) јуна. Сабор ће бити на окупу само четрнаест дана, а најдуже три недеље и решиће за то време само законске предлоге о привременом прорачуну и уређењу учитељских плаћа. Изаслани пододбор за ову другу ствар свршио је свој рад, те ће од сабора изаслани одбор да узме ову ствар у претрес у седници, која ће бити 5. јуна. Пре нових избора сабор ће се још једном састати и то у почетку септембра, да посвршава још неке ствари.

Бугарски државни прорачун. Бугарски држ. прорачун показује 95,286.000 лева (круна) у примању. Сувишак износи 64.000 лева.

Јади у Старој Србији. Из Новог Пазара стижу сваким даном све црњи гласови о нечувеним патњама које трпе Срби у том крају. Зликовци су преплавили цео санџак и толико се осилили, да нападају и убијају Србе у сред Гоншере, Тушимља и Бара. Непрестано их уцењују. Ко не плати уцену, губи главу, а како је свакоме глава мила, ако нема да плати, тражи спаса у бегству у Србију; пропада стока јер се продаје у бесцење само да се дође до пара којима треба откупити главу. Усљед свих ових прилика Србима је завладао ужасан страх. И ако би дужне биле стајати на пут оваком раду зликоваца, власти опет не чине ништа. Немарно, по својој оријенталској навици, гледају шта се ради, а зликовци као агенти угледних бегова, чине што хоће без икаква страха да ће коме одговарати за своја недела. — Ако су власти немарне и слабе да учине што су дужне против зулумћара, довољно су енергичне, кад треба дотеривати угледније Србе да потписују писмене изјаве захвалности Султану за очинско му старање о њихову добру и благостању. Карактеристично је да се такве изјаве шаљу у Цариград преко Београда. Нађе ли се који Србин доста одважан да одбије потписати у пркос својој савести, такву честитку, томе нема више станка на огњишту својих дедова. — Остане ли овако стање без поправке Србима нема опстанка у овом санџаку. Мораће се листом селити у Србију. Хоће ли то Србији бити по вољи, не знамо. Но изгледа да је велики интерес Србије да се овај народ не расељује одовуд да направи места дивљим Арбанасима. Они не могу бити никад добри суседи и зато би, држимо, требали озбиљно да размишљају о начинима како да се све ово спречи. Још има времена и могућности, само треба имати на уму да је сваки тренутак скуп те их не треба узалуд пропуштати.

Рат између Енглеске и Транзвала. И из Капа а и из Транзвала јављају о окршајима између Бура и Енглеза. Бури су запленили две-три железнице енглеске, свуда продиру, и у појачим групама прелазе чак и железничке пруге, које су поседнуте од енглеских војника. Изгледа да Бури журе са концентрацијом своје војске и онда да отпочну одлучну борбу.

Нов дурбин.

Ових дана вратио се неко из Америке, који је посетио Теслу. И тада му је говорио Тесла о свом најновијем проналаску. То је неки особити дурбин, којим се види врло далеко.

— То су други већ давно измислили, каже му путник.

— Јест, каже Тесла, изумели су да виде много километара унапред. Ал ово је што друго. Са овим мојим проналаском може се видети на много година унапред. Са данашњим дурбинима може се видети на далеко шта је сад, а са мојим дурбином може се видети на далеко шта ће бити

— То је заиста изум. А може ли се тим вашим дурбином врло далеко видети.

— Врло далеко.

— Безгранично?

— Е па има границе. Не можете ни досадањим дурбинима видети н. пр. одавде из Америке, чак у Европу, па не можете ни овим мојим видети шта ће бити можда после хиљаду векова.

— Били ми показали тај дурбин да могу причати о њему нашим земљацима?

— Врло радо, изволте..

И сад га уведе Тесла у неки стаклени, плав орман, који је пун магнетизма, електрике, етера и ко ће знати још чега. То је још за сада таина. Па онда рече путнику:

— Е, сад шта желите видети?

— Желим видети будућност наше земље...

— Лепо! Концентришите све ваше мисли, на то и говорите шта видите.

Мало за тим поче онај из стакленог ормана: — Видим на земљи неко комешање, ратове, неки џумбус. Сад видим нестаје зеленила, па онда како сву земљу обухвата ледена кора и сада, сада, видим неку плаву маглу. . . Кроз ту маглу не видим даље.

— Е па даље се не може видети та ствар. Ту је крај снази мога далекогледа

— Заиста дивна справа, види се доста далеко. А би ли ми допустили да још понешто загледам.

— Изволте, изволте!

— Желео бих да видим: српско трговачко удружење.

— Само концетришите на то све своје мисли и кажите ми шта видите. . .

Сад видим: новосадски одбор. И сад неку дугу црну празну пругу. . . И сад долази опет она плава магла, кроз коју се не може даље.

— Шта ћемо? Ту је крај снази мога далекогледа, каже Тесла.

— И још бих волео нешто видети, каже путник.

— Изволте!

Волео бих видети Милетићев споменик. Ево концентришем сву моју мисао на ту ствар и видим, видим и опет одбор. . . Видим јасно др. Вучетића . . . Видим неке покрете његове. Показује на споменике, које су народи дигли својим великим људима не одмах и не убрзо »но много и много година после њихове смрти. . .« И видим опет дугу црну празну пругу и онда, онда — ону плаву маглу, кроз коју не могу даље.

— Е, па у још даљу будућност се не може видети овим дурбином, каже Тесла. Него ако је по вољи да загледате у другу коју ствар.

— Хвала лепо, доста ми је, каже путник. А кад се прашћаше од Тесле он рече: — Разбите овај дурбин . . . јер ако га добијемо у руке и почнеме загледати у њега, ми ћемо Срби одреда пасти у очајање . .

Тесла промисли за часак, па онда удари снажно чекићем по оном плавом стакленом орману, те га разби у хиљаду комади.

Вести из места и са стране.

Главна скупштина друштва „Рада“. Овогодишња главна скупштина друштва „Рада“ биће прве недеље после Духова 27. маја по нашем календару.

Шта се кува? Београдски „Мали Журнал саопштава неке планове. Из тога излази, као да се у бечком пресбирову много брину о томе, да се у овом времену незаконити син краља Милана Обрен држи у приправности за сваки случај. Ево једног места из тог описа: „Збиља, да ли смо добили каквих утешнијих вести из Цариграда осим оних, које нам је саопштио Herr Dr. Wladan? — По последњим извештајима дра Владана тешко ћемо моћи добити у руке Артемизиног сина док нам не пође за руком да уништимо уплив неког руског званичног лица на његову мајку Артемизију. Нама је нужно у сваком случају да пошто пото добијемо њега у своје руке . . . даћемо га у Theresianum, даћемо му грофовску титулу . . . то нас не кошта ништа, а после ћемо већ видети шта да радимо! Знате шта, драги Herr Stern, биће нужно, да пошљемо и Штрауса и Розена у Цариград: они у друштву са Dr. Wladanom морају успети да нешто ураде . . .“

но неће дуго живети и његова удовица могла би све оно надоместити после, што није могла уживати пре. То је била друга њезина помисао — и обећала му је своју помоћ с највећом готовошћу.

Но да би му могла у помоћ притећи, морао је Битић рећи коју он хоће и какову? То му је било најтеже рећи; но било је уједно и последње — и Битић је сретно свладао и то.

Није се домаћица уздржати могла од смеја, кад је чула, да је око Битићево пало на ведру и веселу њезину служавку. Да му не би са својим смејањем жао учинила, и да се поправи, поче говорити овако: »О то је пука сирота! Ако буде паметна, она ће с раширеним рукама примити ту понуду«. И говорила је о том још дуго и много, а говорила је више за то, да се поврати од чуда и изненађења, које ју је обузело, кад је дознала за необичну ту тајну. На концу је обећала још тај дан говорити с девојком, чим кући дође.

По сахата доцније већ је сва Кривова кућа знала, да је стари стотник накан служавку за жену узети. Девојке су се у кујни крстиле од чуда; помоћници и шегрти правили су на рачун њихов неслане досетке, а Б тић, који, то се разуме, о свему томе ништа није знао, стајао је на прозору; старо срце би̏ло му је као подмлађено, а мале живе очи звѐрале су по улици, не би ли запазиле, кад ће се девојка кући вратити. И као да га је гуја ујела, нагло се одмаче с прозора, кад је угледа, где иде!

Узбуђено корача по соби горе доле. Већ слути, како ће јој госпоја, чим дође, одмах све рећи. И његова ће се судбина онда решити. Онако узнемирен помисли, да изађе у шетњу. У јутро ће моћи све сазнати. Узе шешир и штап, закључа собу и тихо, кано тат, поче ићи по степеницама.

Пролазећи крај газдаричине собе чу, где се говори, и чу своје име изговарати. Ко би се могао савладати, да је био на стотниковом месту, а да не застане, те прислушне, шта се то о њему говори? Газдарица је баш била девојци приповедала, шта јој Битић нуди, и шта хоће, уверавајући је, да то није шала, већ права истина. Па шта је на то рекла луда та девојка? Насмејала се грохотом!

— Да има пуну једну долину злата, не бих пошла за тог лудог, маторог мазгова!

— Мазгова, мазгова! Битићу се заврти. Палица не беше доста јака, да се на њу наслони, већ се руком придржа за зид. »Луди, матори мазгов! И то каже она, та шиндрвила, та . . .«

Довуче се — држећи се зида — до прага, изађе на улицу, по улицама пође даље као пијан. А оне гадне речи понавља непрестано.

Ни за чим није гинуо Битић, колико год је веселости и раскоша овај свет давао; само добру печенку и поштену послугу је желио! И за то би дао све, што је имао; створио би, што год може створити човек, који је као он. Па шта је добио за све то? Они, којима је добро желио, ругају му се. Сиромашан човек, данас је увидео, да је непотребан на овом свету. Матори, луди мазгов!

V.

Један сахат по поноћи је откуцнуо. По улицама пала тама. Слаба светлост светиљака не помагаше, пошто се још с вечера почело облачити, те је непрестано као из кабла падала киша.

У вратима велике једне куће стајао је поспали стражар. На тој непогоди није имао слуга закона и јавнога реда много посла, па онда је некако било и угодније ту у вратима стајати, него ли по улицама тумарати.

Две ноћне тице брзим кораком прођоше покрај њега. Опазив га стадоше и приповедаше му гласно и брзо, да тамо горе, код те и те куће, лежи човек у блату те се ни не миче, било што је пијан или је убијен. Стражар је мислио да га варају, тим пре, што је видео да су браћа мало накићена. Но кад му запретише, да ће га јавити комесару, остави стражар лепо заклониште, те се упути означеном месту.

Тамо заиста нађе у полутами човечје тело. Викну на њега и гурну ногом — бадава. Зазвижда и на дат знак брзо дође друг му са другог стајалишта. Подигоше на земљи лежећег човека. Био је мртав. Код прве лампе упознаше — Битића. Претраживањем другог дана доказало се, да га је кап ударила. У вече је био отишао у крчму опет староме Зеленику. Није јео телеће печенице, није ни с ким разговарао, али је пио много, толико — колико никад до сад. Отишао је касно из крчме, а ноге га скоро не могоше носити. Зарад прекомерног пића, пића из очаја, па онда зарад необичних утисака тога дана задесила га је — смрт, те га решила и бриге за печеницу и бриге за женидбу и још оног жалосног сазнања, да је — непотребан на овоме свету.

—ћ.

Социјалистички конгрес у Будимпешти. Социјалисте из Угарске приредили су на римске Духове у Будимпешти социјалистички конгрес. Конгрес је трајао два дана а саветовало се озбиљно, те је све прошло на миру. После отварања конгреса известили су референти, да су 42 организације изаслале 79 делегата, 61 општина 187, а престоница Пешта 79 делегата. Кад се збор конституисао, прочитани су поздрави енглеских, немачких и аустријских социјалистичких управа. У седници првог дана после подне прочитан је извештај о раду прошлогодишњег конгреса. Другог дана се саветовало о социјалистичкој штампи и о организацији социјалистичке странке. — Конгрес је у погледу штампе закључио, да тражи самосталну и независну штампу и да се укине кауција за листове. За тим је тражио потпуну слободу збора и договора, и да се укину сва наређења министарства, којима хоће да се угуши сва слобода. Одлучено је, да се одлучно и без икаква обзира устане и бори против владе, те да се тиме ова примора, да повуче те назадне и неоправдане наредбе. — У погледу општег права гласања изрекао је збор, како милијуни угарских грађана немају право гласања а социјалистичка странка ће развити одлучну борбу и бориће се за то свим целисходним средствима. За начин и средства у тој борби, као и последице те борбе, конгрес чини владу одговорном, која ногама гази најсветија права угарског народа. — Конгрес је закључио, да ступи у везу са свима народностима Угарске, који такође немају никаква права, и с њима заједно да се бори за опште право гласања. — Конгрес је даље закључио, да још за ове изборе, истакне што више својих кандидата. — Одлучено је за тим да се у будуће држе конгреси у провинцијалним варошима, а ако то не буде могуће, онда да се сазову конгреси у главне жупанијске вароши. Даље је одлучено, да се у Темишвару склопи немачки, а у Пожуну словачки организацијони одбор. — Пошто је за тим изабрана управа странке, конгрес се мирно разишао.

Ко ли је срећнији: свештеник или општина му? Из Перлеза јављају, да је тамошњи римокатолички свештеник Филип Локајчек, при последњем извлачењу срећака класне лутрије, добио на лозу бр. 17600 главни згодитак од 60.000 круна. Свештеник Локајчек је до сад скромно живео од оно мало прихода свога у парохији и сад му је овај згодитак дошао као наручен. Но честити свештеник овај, као што се није поништио у скромном своме материјалном положају пре тога, тако се сад у добру није понео, но је учинио веома лепо и богоугодно дело. Из љубави према својој општини, на име, одлучио се честити свештеник, да равно половину од свог добитка, дакле 24.000 круна (12.000 круна иду од згодитка држави) поклони општини перлеској у сврху зидања нове цркве, јер је садашња римокатоличка црква још из доба Марије Терезије и врло је мала. — Доиста веома похвалан и врло леп пример пожртвовности и самоодречења. Боже, да ли би се икад на овакав пример пожртвовности могао угледати и српски патријарх Георгије? — Сумњамо.

Заборављена представа. Пишу нам из Београда: Пре неких 7 недеља гостовала је дружина вашег српског народног позоришта на београдској позорници и то са две представе: „Мрља која чисти“ и „Женски рат“. Ова друга представа „Женски рат“, постигла је у приказивању далеко већи успех од прве представе, што је свакако морална заслуга дотичних представљача, односно представљачица. Но како се изненадисмо кад нам дође до руку 3—4 број овогод. лист „Позориште“. Тај званичан орган вашег народног позоришта, у реченом броју говори да су на београдској позорници од новосадске дружине даване две представе, али међутим само једну спомиње, и то „Мрљу која чисти“. За ону другу сигурно није било места. Добро би било да лист „Позориште“ буде од сад мало „веће“. Иначе ће се овде мислити, да се тамо код вас већ сасвим даве у пристрасности!

Споменик краљу Милану. Читамо у „Српском Гласнику“: „Пре краткога времена министарски савет је решио, да се усвоји понуда г. Антонена Мерсија, скулптора из Париза, за израду споменика блаженопокојноме краљу Милану. По том истоме решењу положиће се г. Мерсијеру за који дан 40.000 динара у злату ради студије и извршења припремних радова за споменик“. — Хвала Богу, кад само нема других брига до ових.

Одликовање. Краљ Србије одликовао је тројицу официра 70. пешачке рег. и то: пуковника Адолфа Штробла, орденом Таковског крста III. степена, г. капетана Гају Шашића Таковским крстом IV., а надпоручника г. Игнаца Алема истим орденом V. реда за учињене услуге српским официрима приликом полагања венца од стране краља Александра на гроб његову оцу Милану.

Атентат наранџом на француског председника министарства. Из Хавра јављају, да је тамо стигао у прошли понедељак председник француског министарства, Валдек-Русо. И у тренутку, кад је стао на земљу, баци на њега један момак од двадесет година наранџу, али не згоди њега, но жену му. Атентатор је ухапшен а пекарски је калфа и, како тврде, припада націјоналистичној странци.

Време. По метеоролошком претсказивању и даље је очекивати топло време с бурним кишама. — Фалб вели, да ће све више и јаче кише падати, а биће и буре.

Вода. Дунав, почевши од Будимпеште расте, Драва опада а Сава и Тиса такође расту.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

Стигли 16. маја.

Беч. Аустријска делегација примила је војни буџет. Ратни министар је изјавио, да покушаји са новим топовима још трају. Идуће године ће се саопштити резултат са новим топовима.

Брисел. У близини Преторије код Калкхивела потукли су Бури Енглезе. Енглези су имали 49 мртвих, 159 рањених и 600 заробљених, 6 топова отели.

Беч. Владар ће јуна ићи у Ческу.

Беч. Делегације отпочеле расправу о трошковима војске.

Шћавница. Бачки конгрес је закључио, да скине званично обележје: угарска школска младеж, са листа, који уређује будимпештански универзитетски клуб. — Будимпештански изасланици су демонстрирали против тога и отпутовали су, јер сматрају, да је њихова ствар изгубљена.

Трговина.

НОВИ САД, 16. маја 1901. год. Пшеница прве квалитете фор. 7·——20 н. Пшеница средња фор 7·——— н. Пшеница лакша роба фор. 6·80—90 н Наполица ф. 6·—— н. Јечам нови фор. 6·50—90 Зоб фор. 6·30—50 новч. — Кукуруз у зрну фор 5 ф. нови у клипови ф. —·—.

Маст 48 фор. Сланина сува 50 фор. дебела пљена 50 фор. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки	31—32 нов.	живе
„ средњи . .	29—30 нов.	мере
„ лаки . . .	26—27 нов.	

Све од 1 килограма.

Јавна захвалност.

Приликом смрти мога незаборављеног супруга

Теодора Богдановића

указано ми је, из места и са стране, усмено и писмено, толико пријатељског саучешћа у мојој тешкој жалости, да се у велико побуђеном осећам, да јавно дадем израза својој дубокој захвалности и смерном признању.

Пре свега одајем ганутим срцем и благодарном душом своју најдубљу захвалност пречасном свештенству а на челу високопречасном господину Авакуму Стајићу окружном протопрезвитеру митровачком, који је милог ми покојника опојао са пречасним господином Сергијем Попићем игуманом врдничким, Стефаном Моловићем умировљеним парохом иришким, Стефаном Ђурђевићем парохом товарничким, Павлом Бошковићем парохом св. вазнесенске цркве у Руми, Светозаром Марковићем парохом огарским, Милутином Стојадиновићем наместником манастира Јаска, Василијем Латинкићем парохом јазачким, Јованом Латинкићем парохом павловачким и Марком Шаулом парохом цркве Свих Светих у Руми, који се са покојником опростио тужним и пуним утехе говором, и тугу ми тиме облажио.

Захваљујем најтоплије трговиштном поглаварству, српској пчеларској задрузи, српском певачком друштву румском и румској штедионици, који на одар покојников венце положише и при погребу корпоративно учествоваху.

Захваљујем г. г. чиновницима, српској основној школи, ватрогасном друштву и занатлијској задрузи, који покојникову пратњу до гроба својим учествовањем увеличаше.

Захваљујем г. г. трговцима, који драгог покојника до гроба неизменце носише.

Свима и свакоме, који се овом тужном приликом мога незаборављеног супруга сетише, нека је од мене топла и усрдна захвалност.

У Руми, 13. (26.) маја 1901. 285

Александра уд. Богдановић
у име своје и целе ожалошћене породице.

ПОЗИВ.

Сви они који су свршили „српску учитељску школу у Сомбору 1876. г. умољавају се, да се изјасне: јесу ли вољни да се после 25 година опет сви састанемо у Сомбору? Моје је мишљење, да састанак буде овде на Петров-дан о. г.

Ако би ко имао разлога да се састанак одреди у други који дан, то молим да оваким истим путем предложи.

Ако нико до 10. јуна о. г. другојаче не предложи, онда је дан састанку Петров-дан.

У колико се сећам ови још живе: 1. Александар Јорговић, епарх. шк. реф. у Новом Саду. 2. Душан Петровић, учитељ у Врањеву. 3. Ђорђе Јосић, учитељ у Беркасову. 4. Јелена Коњовићка, учитељица у Сомбору. 5 Јован Петровић, умиров. учитељ у Карловци. 6. Коста Јанковић, учитељ у Ст. Паланци. 7. Милан Јовановић, учитељ у Даљу. 8 Наталија Новаковићева, учитељица у Каменици. 9. Радован Малушевић, учитељ у Карловци. 10. Стеван Вукадиновић, учитељ у Батоњи.

У Ст. Паланци, на Духове 1901. г.

Ваш друг
Константин Јовановић,
учитељ.

Молим све српске листове, да овај позив прештампати изволе, на чему им у напред благодаримо.

ОГЛАСИ.

ДРАЖБЕНИ ОГЛАС.

Одбор за украшавање цркве „Свих Светих“ у Руми расписује минуендо лицитацију, за подизање ограде пред црквом.

Предрачунска свота за тај рад износи 5.108·20 К. Нацрт, детајлисан предрачун, као и остали услови, могу се увидити у пословници инжинира г. Јована Татића у Руми.

Дражба је усмена, а одржаће, се 3. (16.) јуна 1901. у 3 сата после подне, у српској школи у Руми. Дражбовати могу само за Тројединицу овлаштени мајстори. Сваки дражбоватељ, има пре дражбе положити у руке одбора вадијум у износу од 5% прорачунане своте.

Одбор задржава себи право избора предузимача између дражбоватеља, без обзина учињене понуде при дражбовању.

Рума, 14. (27). маја 1901.

Перовођа: **Гавра Путник.** Председник: **Васа Максимовић.**

286 1—3

ДРУШТВО „СРБИЈА“

за опште осигурање

извештава овим своје бивше чланове, одељења за удају и женидбу, да ће од четвртка 17. о. м. почети према чл. 51. и 52. друштв. правилника исплата дотационог фонда.

Позивају се сви они чланови, који су стекли право на дотациони фонд као и они, који нису примили премије а поднели исправне податке до 1. маја о. г., да изволе доћи на благајницу друштвену (Обилићев венац бр. 9. пре подне од 9 до 12 сати, после подне од 3 до 5 сати) где ће уз предају дотичне дотационе признанице примити припадајући им део из дотационог фонда, односно и премију.

Чланови из унутрашњости нека пошаљу дотаципну признаницу поштом, и тачно означе на кога ће се новац послати.

Београд, 15. маја 1901.

Из управе друштва „Србије“ за опште осигурање.

287 1—3

ТРГОВАЧКИ ПОМОЋНИК за шпецерајску и кратку робу, тражи мјесто. 20 година је стар; говори српски и њемачки. За адресу упитати у администрацији „Заставе“. Ступити може одмах. 280 2—3

Хемијски завод краљ. угарског универзитета:

Kristály

Планински извор

СВ. ЛУКИНОГ КУПАТИЛА
У БУДИМПЕШТИ

јесте ванредно чиста, двоструко-угљено кисела

МИНЕРАЛНА ВОДА.

Добија се у шпецерајским трговинама, гостионицама и рестарацијама на жељ. станицама.

У НОВОМ САДУ:
У ТРГОВИНАМА Г. Г.
Стојановића и Радовановића, Браће Вагнера, Д. Коде и З. Арсенића. 628 48—

Од више стотина приознатих лекара препоручена.

Најукуснија и најјефтинија минерална вода.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.